natuur en milieu federatie zuid-holland

mooi Zuid-Holland duurzaam

Beleidsplan 2020-2025

klimaat & energie | natuur & landschap | circulaire economie | duurzame landbouw | verkeer en vervoer | duurzame haven

INHOUDSOPGAVE

Inleiding 3

Zuid-Holland in een aantal cijfers 5

Missie en kernwaarden 8
- Wie zijn we? 9
- Missie 10
- Kernwaarden 10

Trends en ontwikkelingen 11
- Klimaat en energie 12
- Natuur en landschap 13
- Circulaire economie 16
- Duurzame landbouw 17
- Verkeer en vervoer 19
- Duurzame haven 20

Onze werkwijze 22

Vijf stappen
- 1. Signaleren van een opgave 23
- 2. Analyse en inhoudelijke verdieping 24
- 3. Agendering, bewustwording en advisering 25
- 4. Toewerken naar oplossingen 26
- 5. Onzorgvuldige besluiten corrigeren 27

Wat willen we bereiken: zes prioriteiten 28
- Klimaat en energie 29
- Natuur en landschap 32
- Circulaire economie 36
- Duurzame landbouw 39
- Verkeer en vervoer 42
- Duurzame haven 45

Organisatie 48

Meerjarenbegroting 52

Colofon 53

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

INLEIDING

Voor u ligt het beleidsplan 2020-2025 van de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH). In dit beleidsplan beschrijven we welke trends en ontwikkelingen we in relatie tot onze doelstelling op ons af zien komen en hoe wij hier op in willen gaan spelen. Dit beleidsplan is tot stand gekomen op basis van een evaluatie van de uitvoering van ons vorige beleidsplan (periode 2015-2020), sessies met de Raad van Aangesloten organisaties, Raad van Toezicht, het team van de NMZH en diverse externen uit ons netwerk die goed bekend zijn met ons werk. Vanuit de externen en Raad van Aangesloten organisaties werd, naast suggesties en ideeën voor de koers van de komende jaren, ook expliciet waardering uitgesproken voor de inzet vanuit de NMZH. Zij wordt gewaardeerd als partner, vertegenwoordiger van het natuur- en milieubelang en/of als coördinator van het Zuid-Hollandse netwerk van natuur- en milieuorganisaties. Voorbeelden van specifieke onderwerpen die meermaals genoemd werden en waarbij men de meerwaarde van de NMZH duidelijk naar voren vond komen, zijn het Kustpact, de Blankenburgtunnel en het faunabeheer. De rol van aanjager van de maatschappelijke dialoog op basis van goede inhoudelijke kennis en als verbindende partij in een samenwerking is een rol die de NMZH goed past, aldus de reacties vanuit ons netwerk.

De opgehaalde inbreng en informatie hebben, samen met een analyse van wat er in de komende jaren in Zuid-Holland gaat spelen op het gebied van de leefomgeving, geleid tot de koers en prioriteiten voor de komende jaren. Met die koers hopen wij de toegevoegde waarde van de NMZH in het Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk voort te blijven zetten en met ons netwerk te blijven werken aan het beschermen en versterken van natuur, milieu en landschap en het aanjagen van een versnelling richting duurzaamheid.

Wij hebben geconstateerd dat inzet van de NMZH ook de komende jaren belangrijk en nodig blijft. Zuid-Holland staat namelijk voor grote uitdagingen op het gebied van de leefomgeving. Opgaven zoals de energietransitie, de overgang naar een circulaire economie en het beschermen en herstellen van natuur en landschap zijn in onze drukke en dichtbevolkte provincie zo mogelijk nog groter en urgenter dan elders in het land. Tegelijkertijd zijn er in Zuid-Holland ook ontzettend veel inwoners, lokale groepen, organisaties en initiatieven actief die samen met ons mee willen werken aan een mooi en duurzaam Zuid-Holland. Samen met dit natuur- en milieunetwerk kunnen we het verschil maken en beweging en veranderingen tot stand brengen.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

In dit beleidsplan beschrijven wij hoe wij de komende jaren invulling willen gaan geven aan onze inzet voor een mooi en duurzaam Zuid-Holland. Dit is een beschrijving op hoofdlijnen, want een terugblik op ons vorige beleidsplan heeft ons ook geleerd dat er in vijf jaar een hoop kan veranderen en het dus raadzaam is om voldoende flexibel te blijven om op veranderende omstandigheden in te kunnen spelen. We blijven dus, ook nu dit beleidsplan is vastgesteld, altijd open staan voor ideeën en suggesties voor ons werk, zolang deze passen bij onze doelstellingen en de onderwerpen waar wij prioriteit aan geven. Doet en denkt u dus met ons mee? Samen voor een mooi en duurzaam Zuid-Holland!

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk van dit beleidsplan wordt de Zuid-Hollandse leefomgeving in vogelvlucht weergegeven aan de hand van een aantal cijfers. Dit geeft een feitelijk beeld van de omvang van de opgaven waar we als NMZH voor staan. In hoofdstuk drie worden onze missie en kernwaarden beschreven, dit maakt duidelijk wie we als organisatie zijn en waar we voor staan. In hoofdstuk vier volgt een beschrijving van de trends en ontwikkelingen op het gebied van de thema's die er voor ons toe doen. Vervolgens wordt in hoofdstuk vijf onze werkwijze beschreven. Door het toepassen van deze werkwijze willen wij inspelen op de eerder beschreven trends en ontwikkelingen om onze doelstellingen dichterbij te kunnen brengen. Wat het dichterbij brengen van die doestellingen per thema precies betekent, wordt toegelicht in hoofdstuk zes. Hierin wordt beschreven wat we op ieder thema in de komende jaren willen bereiken en hoe we dit gaan doen. De thema's die in dit hoofdstuk aan bod komen, zijn gelijk aan de thema's waarvoor de trends en ontwikkelingen zijn beschreven in hoofdstuk vier. In hoofdstuk zeven volgt een beschrijving van de organisatie en de ontwikkelingen die binnen de organisatie in de komende jaren voorzien zijn om onze ambities te kunnen realiseren. Hoofdstuk acht bevat de meerjarenbegroting die inzicht biedt in de benodigde en voorziene inkomsten en uitgaven.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

ZUID-HOLLAND IN EEN AANTAL CIJFERS

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

Zuid-Holland is een provincie **met 3.690.000 inwoners** die wonen in **52 gemeenten**. Van al deze inwoners zijn er meer dan **7.200** structureel actief **als groene vrijwilliger** bij een organisatie. Het oppervlak van Zuid-Holland is **341.878 ha** dat als volgt wordt gebruikt:

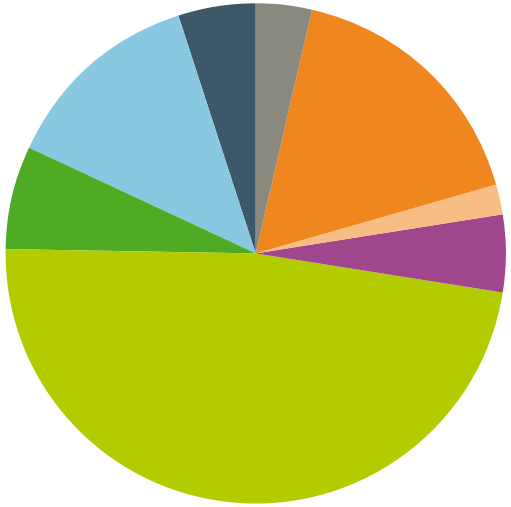

- Verkeersterrein
- Bebouwd terrein
- Semi-bebouwd terrein
- Recreatieterrein
- Agrarisch terrein
- Bos en open natuurlijk terrein
- Binnenwater
- Buitenwater

Circa **25%** van het grondgebied van Zuid-Holland bestaat uit veengrond die in meer of mindere mate gevoelig is voor **bodemdaling** door veenoxidatie. Dit betekent dat een kwart van Zuid-Holland steeds verder wegzakt als er niet gestopt wordt met de kunstmatige verlaging van het waterpeil.

Om in de behoefte aan nieuwe woningen te kunnen voorzien, moet tot 2040 nog ruimte worden gevonden voor ruim **230.000 extra woningen**. Ter vergelijking: op 1 januari 2018 bedroeg het totaal aantal woningen in Zuid-Holland **1.663.171.**

In Zuid-Holland wordt jaarlijks **45,3 Mton CO_2** uitgestoten. Veruit het grootste deel hiervan is afkomstig van de energiesector en de industrie. Deze uitstoot hangt nauw samen met de **430 PJ energie** die in Zuid-Holland verbruikt wordt, waarvan **4,6%** uit **hernieuwbare bronnen** afkomstig is.

Er liggen **23 Natura 2000-gebieden** (het Europese netwerk van topnatuur) geheel of gedeeltelijk binnen Zuid-Holland. Dat de natuur in onze provincie onder druk staat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat in **57%** van het oppervlak aan landnatuur de milieucondities wat betreft **stikstof** matig of slecht zijn. Meer dan **56%** van de rode lijstsoorten is in de periode 2003-2015 achteruit gegaan. De recreatiedruk in Zuid-Holland bedraagt bijna **150 dagrecreanten per km².**

In Zuid-Holland komt er jaarlijks **6,8 Mton** aan materialen de **bouwketen** binnen, de totale uitstroom bedraagt **3,9 Mton**. De landbouw kent een totale **organische reststroom** van **4,8 Mton**. In de provincie wordt jaarlijks voor **230 kiloton** aan **kunststof** gebruikt en weggegooid. Van deze stroom aan kunststof wordt uiteindelijk ruim **83% verbrand** en slechts **13% gerecycled.**

Bij de **5.083 land- en tuinbouwbedrijven** in Zuid-Holland zijn **23.525 werknemers** werkzaam. Van deze bedrijven is **2,6% biologisch**. De glastuinbouw verbruikt jaarlijks **48 PJ aardgas**, dat staat gelijk aan **1.200.000 huishoudens.** Ongeveer de helft van het Nederlands areaal aan glastuinbouw is gevestigd in Zuid-Holland.

In Zuid-Holland worden jaarlijks **37.300.000.000 kilometer** afgelegd, dit gebeurt voor een deel met de **1.543.009 auto's** die de Zuid-Hollanders bezitten. In de provincie ligt **13.058 kilometer** aan gemeentelijke weg, **676 kilometer** aan provinciale wegen en **818 kilometer** aan rijkswegen. Deze totale afstand van **14.552 kilometer** is ongeveer gelijk aan de hemelsbrede afstand van Nederland tot het hart van Australië.

In de Rotterdamse haven wordt jaarlijks bijna **470.000.000 ton** aan **goederen overgeslagen.** Er lopen jaarlijks **29.476 zeeschepen** Rotterdam binnen. In het havengebied bevinden zich **5 olieraffinaderijen, 45 chemielocaties, 3 gascentrales en 3 kolen- en biomassacentrales**. Ook ligt in dit gebied **14.500.000 m³ ruwe olie** opgeslagen.

Deze gegevens zijn gebaseerd op de meest recent beschikbare cijfers. De bronnen van deze cijfers zijn de Staat van Zuid-Holland, Waar staat je provincie?, Centraal Bureau voor de Statistiek, Compendium voor de Leefomgeving, hoofdrapport 'Zuid-Holland circulair' (Drift & Metabolic, 2018) en Havenbedrijf Rotterdam.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

MISSIE EN KERNWAARDEN

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

Wie zijn we?

De NMZH is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk en staat voor de belangen van natuur, milieu en landschap in de provincie Zuid-Holland. Wij zetten ons sinds 1973 in voor een duurzame ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van de leefomgeving. De NMZH is gericht op het bovenlokale niveau en werkt samen met lokale natuur- en milieugroepen. Onze inzet richt zich op het aanpakken van bovenlokale problemen die bijvoorbeeld gerelateerd zijn aan locatie gebonden opgaven zoals snelwegen, industriegebieden, natuurgebieden, kustontwikkeling en oppervlaktewater. Daarnaast richten wij ons ook op abstractere (beleids)vraagstukken waarbij we inzetten op randvoorwaarden die duurzame resultaten stimuleren of afdwingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan instructieregels in een ruimtelijke verordening of het ontwikkelen van een nieuw verdienmodel om duurzaam grondgebruik te bevorderen.

Duurzaamheid beperkt zich voor ons niet tot het terugdringen van CO_2-emissies, maar gaat ook over zaken als bescherming en herstel biodiversiteit, zorgvuldig omgaan met schaarse ruimte en het sluiten van kringlopen. Wij beschouwen vraagstukken dan ook vanuit een integrale blik en zoeken naar integrale oplossingen. Wij bewegen ons in het brede maatschappelijke speelveld van bestuurders, ambtenaren, politici, andere natuur- en milieuorganisaties, inwoners, lokale groepen en bedrijven. Rondom de natuur- en milieuproblematiek in Zuid-Holland hebben wij een verbindende rol.

Wie wij zijn, de doelen die we ons stellen en de rol die we willen spelen bepalen mede hoe we willen werken. Samen met lokale en regionale partners komen we tot strategische projecten en programma's om duurzame ontwikkeling te versnellen. Dat betekent het agenderen van actuele maatschappelijke opgaven, het organiseren van maatschappelijke dynamiek en het op gang brengen van innovatieve oplossingen. Zo willen wij doorbraken creëren en betrokkenheid versterken bij de verduurzaming van de provincie Zuid-Holland. Juist door zo samen aan oplossingen te werken vervagen tegenstellingen en ontstaan belangrijke verbindingen, netwerken en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor maatschappelijke opgaven. De NMZH wil daarmee handelingsperspectief en ondersteuning bieden en de energieke samenleving versterken. Samen met overheden, actieve inwoners en duurzame ondernemers kunnen wij zo werkelijk een verlaging van onze voetafdruk dichterbij brengen.

Onze eigenstandige bovenlokale positie als versneller van duurzame ontwikkeling en belangenbehartiger voor natuur en milieu, brengt ons vaak in de rol van adviseur en partner in gebiedsprocessen. Onze prioriteit ligt daarbij op het landelijk gebied en de grote bovenregionale economische clusters. In afstemming met belangrijke gebruikers en gebruiksfuncties, willen wij zorgen voor goede condities en randvoorwaarden ter versterking van de ruimtelijke kwaliteit en de verbetering van

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

milieucondities en biodiversiteit. Daarnaast organiseert, verbindt en ondersteunt de NMZH het brede netwerk van natuur-, milieu- en landschapsorganisaties in Zuid-Holland, zo'n 300 aangesloten organisaties. Samen met het netwerk van stedelijke milieucentra en terreinbeherende organisaties hebben wij zo een proactieve en constructief kritische inbreng in het beleid van overheden waar dat kan en reactief waar het moet.

De NMZH is onderdeel van de landelijke samenwerking van de Provinciale Natuur- en Milieufederaties (NMF's). Landelijk stemmen wij met de andere 11 NMF's thema's af die doorwerken op provinciaal niveau. De in deze samenwerking aanwezige kennis en ervaringen helpen ons bij ons werk op provinciaal niveau en vice versa. Zo versterken wij ons werk en onze inzet in de provincie Zuid-Holland en op landelijk niveau met de andere NMF's.

Wij onderscheiden ons van andere organisaties doordat we, in tegenstelling tot landelijke natuur- en milieuorganisaties, op provinciaal niveau actief zijn. We hebben geen gronden in beheer, zoals de terreinbeherende natuurorganisaties, en we zijn onafhankelijk van overheden of aandeelhouders. Doordat we ons zowel op natuur en milieu richten, kijken we met een brede, integrale blik naar vraagstukken We staan sterk door ons netwerk van ongeveer 300 aangesloten organisaties. De NMZH heeft een belangrijke rol voor wat betreft afstemming, kennisdeling en coördinatie binnen dit netwerk.

Missie

De NMZH staat midden in de samenleving en werkt aan een mooie en duurzame provincie Zuid-Holland. Een provincie met een mooi landschap, een rijke natuur en een schoon milieu waar we duurzaam wonen en werken; zodat inwoners nu en later over een gezonde en vitale leefomgeving beschikken en waar ecosystemen behouden en hersteld worden. Een provincie met een duurzame economie waarin de externe kosten niet worden afgewenteld op de omgeving. De NMZH geeft in Zuid-Holland een krachtige stem aan de kwetsbare waarden van natuur, milieu en landschap. De NMZH creëert en neemt daartoe initiatieven met bewoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden. Samen werken aan natuur en milieuvriendelijke oplossingen voor maatschappelijke opgaven!

Kernwaarden

De kernwaarden van de NMZH zijn onafhankelijkheid, deskundigheid, transparantie en samenwerkingsgerichtheid.

TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

Er is een aantal grote ontwikkelingen die onze doelstellingen nauw raken en die de komende jaren dus prominent bij ons in beeld zullen zijn. Denk hierbij aan de vraag naar circa 230.000 nieuwe woningen in Zuid-Holland in de periode tot 2040, de transitie naar duurzame energie en een circulaire economie en de verduurzaming van de landbouw. Deze ontwikkelingen in relatie tot onze doelstellingen zien er in het kader van onze zes prioriteiten thema's als volgt uit:

Klimaat & energie

De opwarming van de aarde tegengaan is een uitdaging op mondiale schaal. In internationaal verband zijn hierover afspraken gemaakt en ook Nederland heeft zich hieraan gecommitteerd. In 2030 moet de CO_2-uitstoot met 49% zijn teruggebracht ten opzichte van 1990 en in 2050 is de ambitie om de CO_2-uitstoot met 95% te hebben verminderd. Voor Nederland betekent dat een verregaande transitie van een op fossiele energie en -grondstoffen gebaseerde economie naar een circulaire economie, gebaseerd op hernieuwbare energie en –grondstoffen.

Voor Zuid-Holland is deze energietransitie een forse opgave. Er wordt nu relatief veel energie verbruikt door het grote aantal inwoners en door de aanwezigheid van energie-intensieve sectoren zoals de bedrijven die verbonden zijn aan het havenindustrieel complex en de glastuinbouw. Bovendien is de ruimte in onze provincie schaars en het opwekken van duurzame energie vergt meer ruimte dan fossiele energiecentrales. Een goede inpassing van zonnepanelen en windmolens, het creëren van draagvlak hiervoor en het koppelen van de energietransitie aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit vormt dan ook een grote uitdaging en vraagt om een maatschappelijke dialoog die de komende jaren gevoerd moet worden. De locaties waar windmolens het makkelijkst geplaatst konden worden zijn in de afgelopen jaren inmiddels benut waardoor het laaghangend fruit geplukt is. Een groot deel van de windopgave staat echter nog open en ook hiervoor zullen locaties gevonden moeten worden. Het provinciale beleid is tot op heden terughoudend geweest in het toestaan van zonnevelden, maar binnen de ruimte die dit beleid biedt, komen toch steeds meer initiatieven van de grond. De druk op meer ruimte voor zonnevelden zal naar verwachting de komende jaren verder toenemen. Ook is er steeds meer aandacht voor bomen en bossen als middel om CO_2 vast te leggen. Koppelingen met het versterken van biodiversiteit liggen hierbij voor de hand.

Het klimaatakkoord waarover op nationaal niveau de afgelopen periode is onderhandeld vormt een belangrijk ijkpunt in de dialoog over de energietransitie. Dat de energietransitie op het gebied van milieu en economie op termijn alleen maar voordelen kent staat niet ter discussie. Dat dit ook op het vlak van ruimtelijke kwaliteit geldt is nog geen zekerheid, maar is wel degelijk mogelijk. Het College van Rijksadviseurs heeft bijvoorbeeld met het Panorama Nederland een integraal wenkend perspectief geschetst van het Nederlandse landschap van de toekomst waarin uit wordt gegaan van een duurzame energievoorziening. Aan dit soort wenkende perspectieven is een grote behoefte om het draagvlak voor de energietransitie te behouden en te versterken.

Klimaatverandering vraagt om een andere omgang met water. Enerzijds worden door klimaatverandering in de toekomst steeds grotere neerslagpieken verwacht, terwijl er daarnaast ook sprake zal zijn van grotere perioden van droogte. Dit vraagt om het beter opvangen en vasthouden van water in een gebied zodat dit tijdens pieken van neerslag als spons kan fungeren en tijdens perioden van droogte als watervoorraad. Het huidige waterbeheer is voornamelijk gericht op het snel afvoeren van water, maar om in te spelen op een veranderend klimaat zullen doelstellingen dus bijgesteld moeten worden.

Natuur & landschap

Zuid-Holland kent een grote verscheidenheid aan landschappen. Het veenweidegebied, de Delta en de kust kennen allemaal hun eigen verscheidenheid aan soorten dieren en planten. De biodiversiteit staat echter onder druk. In een groot deel van de natuurgebieden zijn de milieucondities niet op orde en is met name de te hoge stikstofdepositie een groot probleem en een bedreiging voor de biodiversiteit. Ook de hoge mate van versnippering en het gebrek aan grotere aaneengesloten natuurgebieden of groene structuren vormt een belemmering voor de bescherming en het herstel van populaties van soorten. Daar waar gebieden wel met elkaar verbonden worden en waar milieucondities verbeteren, is dit vaak ook terug te zien in een versterking van de biodiversiteit. Wanneer wordt geïnvesteerd in natuur, dan werpt dit zijn vruchten af.

In het agrarisch gebied is de forse achteruitgang van populaties van dieren en planten nog altijd gaande. Diverse soorten weidevogels dreigen hierdoor uit het Zuid-Hollandse landschap te verdwijnen. Daarnaast hebben recente onderzoeken aangetoond dat er onder insecten sprake is van een schrikbarende achteruitgang van wel meer dan 75% in enkele decennia tijd. De opgave die er ligt op het gebied van biodiversiteit is qua omvang vergelijkbaar met de klimaatopgave. Onderzoekers hebben onderbouwd dat de achteruitgang van soorten dieren en planten niet alleen voor de natuur zelf een probleem is, maar ook voor het welzijn van de mens.

Het besef dat ingrijpende veranderingen nodig zijn om biodiversiteit te beschermen en te herstellen is nog niet zo wijdverbreid als het besef dat grote veranderingen nodig zijn om klimaatverandering binnen de perken te houden. Toch neemt de bewustwording van het probleem wel toe, het zal bijvoorbeeld weinig mensen ontgaan zijn dat de insecten in slecht weer verkeren. Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, dat is opgesteld door onder andere natuurorganisaties, wetenschappers en de vertegenwoordigers van de agrarische sector, geeft blijk van de breed gedeelde consensus dat veranderingen nodig zijn om biodiversiteit te herstellen.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming in 2017 zijn veel verantwoordelijkheden op het gebied van natuur bij de provincies belegd. Het provinciale natuurbeleid moet op grond van de Wet natuurbescherming niet alleen gericht zijn op het voorkomen van aantasting van beschermde natuur, maar ook op het actief nemen van maatregelen om natuur te herstellen. Dit kan bijvoorbeeld door de realisatie van nieuwe natuurgebieden (o.a. Natuurnetwerk Nederland), maar ook door het nemen van maatregelen die specifiek gericht zijn op een soort of groepen van soorten. Uit een analyse van natuurbeleid van de provincies is gebleken dat de natuurambities van de provincie Zuid-Holland relatief hoog zijn, maar dat deze provincie de uitvoering van het beleid wel erg afhankelijk maakt van andere partijen waardoor het onzeker is of de ambities ook gerealiseerd kunnen worden.

De ontwikkelingen op het gebied van biodiversiteit hangen nauw samen met de staat van het landschap. Gevarieerde en dynamische landschappen vormen het leefgebied voor een grote verscheidenheid aan soorten. En andersom vormen planten en dieren een belangrijke component van de kwaliteit van een landschap, denk bijvoorbeeld maar aan een weiland vol bloemen, vlinders en vogels dat zo veel meer (belevings) waarde heeft dan een monocultuur van Engels raaigras.
Ook het landschap staat echter onder druk. Daarbij gaat het zowel om kwaliteit (bijvoorbeeld de intensivering van de landbouw), maar ook kwantiteit. De druk op de ruimte in Zuid-Holland is groot. Zaken als de woningbouwopgave (230.000 nieuwe woningen in de periode tot 2040), de energietransitie en het op orde houden van de bereikbaarheid kunnen zonder adequate sturing ten koste gaan van open en groene

landschappen. Bovendien neemt, met een toename van het aantal inwoners in met name de grote steden de recreatiedruk fors toe. Ook dit kan ten koste gaan van natuur (verstoring) en landschappelijke kwaliteiten zoals rust, stilte en duisternis. Het belang van voldoende natuur en recreatiegroen neemt dus toe, ook vanwege de positieve effecten van natuur op gezondheid.

De betrokkenheid van burgers bij het landschap en de bereidheid om hiervoor op te komen is groot. Dit bleek bijvoorbeeld bij de campagne 'Bescherm de kust' in 2016 waarbij in korte tijd meer dan 100.000 handtekeningen werden verzameld voor een betere bescherming van het kustlandschap. Het is de vraag of de natuur en het landschap met de inwerkingtreding van de Omgevingswet over enkele jaren nog voldoende beschermd zijn. Waar eerst nog een 'nee, tenzij' benadering het uitgangspunt was, gaat de Omgevingswet uit van een 'ja, mits' benadering waardoor de deur voor ontwikkelingen die ten koste gaan van natuur en landschap mogelijk verder wordt opengezet.

Natuurbescherming en natuurbeleving komen, met doelen gericht op educatie en onderzoek, samen in de Nationale Parken. De Zuid-Hollandse Nationale Parken zijn NL Delta en Hollandse Duinen. De veelheid aan partijen (met uiteenlopende belangen) die bij de Nationale Parken betrokken zijn, maakt het soms lastig om tot concrete doelen en projecten te komen. Het is dus nog niet volledig duidelijk wat er in het kader van de Nationaal Park status in en rond deze gebieden de komende jaren zal gaan gebeuren. In ieder geval liggen er kansen voor het versterken van natuur en ecologische verbindingen.

Een andere ontwikkeling betreft verdienmodellen voor natuur. Mede doordat de overheidsbudgetten voor natuur terug zijn gelopen, gaan terreinbeherende natuurorganisaties en andere partijen op zoek naar nieuwe mogelijkheden om natuur te financieren. Voorbeelden hiervan zijn natuurbegraven en het oogsten van hout. Dergelijke verdienmodellen kunnen echter op gespannen voet staan met biodiversiteitsdoelen en/of de belevingswaarde van een gebied. Een belangrijke vraag is dan ook of een verdienmodel leidt tot extra natuur (natuur die er zonder het verdienmodel niet gekomen zou zijn) of dat dit wordt aangewend voor natuur die nodig is om (internationale) biodiversiteitsdoelen te halen.

Circulaire economie

Een circulaire economie is een economie waarin afval niet bestaat; restproducten zijn de grondstoffen voor nieuwe producten, of worden weer opgenomen in de kringloop. Een relevante vraag hierbij is op welk schaalniveau kringlopen gesloten worden. Hiermee hangt ook de vraag samen wat de rollen en taken van verschillende partijen op provinciaal niveau zijn bij de inzet op een transitie naar een circulaire economie. Momenteel zijn vooral overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen in beeld als partijen die bezig zijn met het dichterbij brengen van de circulaire economie. In de komende jaren zal dit speelveld echter verbreed moeten worden om ook burgers hierin mee te nemen.

In Zuid-Holland is veel winst te behalen door een transitie naar een circulaire economie. Vanwege de aanwezigheid van de haven, de glastuinbouw en de hoge mate van verstedelijking worden er in onze provincie veel grondstoffen verbruikt. In het circulair maken van materiaalstromen in Zuid-Holland is er volgens een onderzoek van Drift en Metabolic (2018) onderscheid te maken tussen drie belangrijke sporen:

- De bouwketen: Bouwmaterialen vormen de grootste materiaalstroom in de provincie. Het overgrote deel van de vrijkomende materialen uit de bouw worden niet of alleen laagwaardig hergebruikt.
- Voedselproductie en organische reststromen: Hierbij gaat het enerzijds om zaken als het verbruik van grote hoeveelheden aardgas door de glastuinbouw, en anderzijds om zaken als mestbeleid en het sluiten van de nutriëntenkringloop in de regio, het gebruik en de verspreiding van pesticiden, en de import van veevoer en soja uit bijvoorbeeld Brazilië.
- Kunststofketen: Er is een zeer grote petrochemische sector in Rotterdam. Van alle kunststof die wordt geconsumeerd en weggegooid wordt het leeuwendeel verbrand en slechts een klein deel gerecycled.

Een specifiek punt van aandacht binnen het brede thema circulaire economie vormen de zeer zorgwekkende stoffen (ZZS). Dit is een verzamelnaam voor stoffen met schadelijke eigenschappen voor mens en milieu. Dit betreft bijvoorbeeld de PFAS stoffen die inmiddels overal in het milieu én in mens en dier

zitten en nauwelijks afbreekbaar zijn. De aanwezigheid van ZZS in materialen of producten kan een knelpunt zijn voor recycling omdat voorkomen moet worden dat ZZS op deze manier in nieuwe producten belanden waar ze tot risico's kunnen leiden. Veilige alternatieven zonder ZZS sluiten daarom het beste aan op een volledig circulaire economie.

Belangrijke instrumenten om tot een circulaire economie te komen vormen vergunningverlening, toezicht en handhaving. Door vergunningen te verlenen voor (industriële) processen of activiteiten die niet circulair zijn, wordt een transitie naar een circulaire economie in de weg gestaan. De activiteiten of processen zullen dan immers gedurende de looptijd van de vergunning plaats blijven vinden zoals in de vergunning is opgenomen. Met vergunningverlening kan dus gestuurd worden op het circulair maken van processen en activiteiten, maar het is wel belangrijk dat hier dan ook op gehandhaafd wordt.

Een circulaire economie biedt niet alleen voordelen wat betreft het zuinig omgaan met grondstoffen, maar kent ook voordelen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid en biodiversiteit (geen schadelijke stoffen die in het milieu terechtkomen) en klimaat (minder CO_2-emissie). Dat een circulaire economie veel kansen biedt staat niet ter discussie, maar hoe deze te realiseren is nog minder duidelijk. De komende jaren zal dit verder vorm gaan krijgen en zal duidelijk moeten worden met welke concrete maatregelen een circulaire economie het meest effectief dichterbij gebracht kan worden.

Duurzame landbouw

Bijna de helft van het grondoppervlak van Zuid-Holland bestaat uit agrarisch gebied. De landbouw is daarmee alleen al vanwege het ruimtebeslag een factor van grote betekenis wat betreft de Zuid-Hollandse leefomgeving. De invloed van de landbouw beperkt zich echter niet alleen tot de grenzen van het agrarisch gebied. Meststoffen en bestrijdingsmiddelen die vanuit landbouwgebied in de lucht en het grond- en oppervlaktewater terechtkomen, hebben ook een negatieve invloed op bijvoorbeeld beschermde natuurgebieden of het water dat gebruikt wordt voor drinkwaterwinning. Hierdoor lijken de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) ook niet gehaald te gaan worden. Een recent VN rapport wijst uit dat het huidige bodemgebruik door landbouw bijdraagt aan klimaatverandering terwijl tegelijkertijd klimaatverandering ervoor zorgt dat de huidige manier van voedselproductie steeds minder houdbaar wordt waardoor op termijn voedseltekorten ontstaan.

Ook op sociaal en economisch vlak heeft de agrarische sector te maken met opgaven. Door de intensivering van de landbouw is de kloof tussen boer en burger vergroot. Voor veel boeren is het lastig om de wedloop naar steeds lagere kostprijzen vol te blijven houden waardoor steeds meer boeren hun bedrijf beëindigen en de bestaande bedrijven steeds groter worden. Schaalvergroting en intensivering van de landbouw hebben geleid tot een enorm verlies aan natuurwaarden in het agrarisch gebied. De term 'landschapspijn' beschrijft hoe inwoners deze verarming van het landschap ervaren.

Deze ontwikkelingen binnen de landbouw hebben dus zowel negatief uitgepakt voor natuur en landschap als voor een deel van de boeren. Onderzoek heeft uitgewezen dat grootschalige, industriële veehouderijen het meest profiteren van landbouwsubsidies terwijl kleinschaligere, meer natuurinclusieve boeren hier naast grijpen en het financieel moeilijk hebben. Ook het fosfaatrechtenstelsel is zo ingericht dat (vaak biologische) boeren die niet verantwoordelijk zijn voor het te veel aan fosfaat benadeeld worden. Het besef dat verandering nodig is wordt dan ook steeds breder gedeeld. De recent verschenen landbouwvisie en bijbehorend realisatieplan van het Ministerie van landbouw, natuur en voedselkwaliteit zet in op veranderingen in de landbouwsector en verduurzaming hiervan. Ook de provincie Zuid-Holland zet in op verduurzaming van de landbouw en heeft hier een innovatieagenda voor opgesteld. Een aantal boeren heeft al een bewuste keuze gemaakt voor een andere, duurzame en natuurinclusieve, bedrijfsvoering en vervullen daarmee een belangrijke rol in de benodigde landbouwtransitie.

Een lastige factor bij de verduurzaming van de landbouw is de veelheid van partijen die hier een rol bij spelen: van landbouwsubsidies die op Europees niveau versterkt worden tot de consument die producten koopt en van producenten (boeren) tot banken die krediet verstrekken aan agrariërs. Om werkelijk tot een transitie van de landbouw te komen zullen al deze partijen in beweging moeten komen. Bij de consument is deze beweging al in gang gezet. Dat kiloknallers 'not done' zijn wordt inmiddels breed gedeeld en de aandacht voor transparantie rondom de herkomst van voedsel neemt toe. Een klein, maar groeiend deel van de consumenten kiest voor lokaal geproduceerd voedsel waar de producent een 'eerlijke prijs' voor ontvangt.

Verkeer en vervoer

Om naar school, werk, huis of bijvoorbeeld familie en vrienden te gaan, zijn in veel gevallen verplaatsingen nodig van de ene naar de andere locatie. Deze verplaatsingen kunnen via verschillende modaliteiten plaatsvinden met een verschillende impact op het milieu en de leefomgeving. Zo is de fiets bijvoorbeeld schoner, stiller en compacter dan de auto. Ook de infrastructuur die nodig is om deze verplaatsingen mogelijk te maken is van invloed op de kwaliteit van de leefomgeving.

De sterke mate van verstedelijking in Zuid-Holland biedt een aantal voordelen op het gebied van bereikbaarheid. Zo is in Zuid-Holland de nabijheid van wonen en werken gemiddeld groter dan in andere provincies. Er hoeven hier dus gemiddeld minder kilometers te worden afgelegd tussen huis en werk. Nabijheid is ook een manier om bereikbaarheid te vergroten zonder dat dit leidt tot meer mobiliteit. Maar het grote (en groeiende) aantal inwoners in Zuid-Holland betekent wel een grote druk op het vervoerssysteem. Waar voorheen meer asfalt bijna als standaard oplossing naar voren werd geschoven, neemt de bewustwording toe dat meer asfalt geen duurzame en toekomstvaste oplossing is. Bovendien legt de schaarste aan beschikbare ruimte in de binnensteden ook grenzen op aan de mogelijkheden om automobiliteit te faciliteren. Mede door de komst van de elektrische fiets biedt deze modaliteit steeds meer mogelijkheden, zeker in een provincie waar de afstanden tussen bestemmingen relatief klein zijn. Om vervoer per fiets te kunnen faciliteren zijn wel investeringen nodig in bijvoorbeeld fietspaden die ook met de snellere elektrische fietsen voldoende veilig zijn en stallingsmogelijkheden bij voorzieningen en stations.

In Zuid-Holland zullen in de komende jaren desondanks toch nog de nodige weginfrastructuurprojecten gerealiseerd worden waarvan de plan- of besluitvorming al is afgerond, zoals de A16 Rotterdam en de Blankenburgtunnel. Ondanks de roep van de grote steden om forse investeringen in het OV, worden er toch ook nog plannen voorbereid voor verdere uitbreiding van weginfrastructuur zoals de verbreding van de A4 Midden-Delfland. Hoewel de opmars van de elektrische auto ervoor zorgt dat de emissies van het wegverkeer worden teruggedrongen, is dit geen oplossing voor het ruimtebeslag, de geluidsproductie (bij hogere snelheden) en het vrijkomen van microplastics fijnstof door de slijtage van banden. De onontkoombare discussie over rekeningrijden en de opkomst van initiatieven zoals deelauto's en mobility as a service zullen er wel toe leiden dat er bewustere

keuzes gemaakt gaan worden tussen modaliteiten ten gunste van schonere en duurzamere vormen van vervoer.

Bij de aanleg of het onderhoud van infrastructuur is er toenemende aandacht voor duurzaamheid bij de aanbesteding van de aanleg hiervan. Het gaat dan bijvoorbeeld om compensatie van CO_2 emissies of het opnemen van zonnepanelen of windmolens in een ontwerp. Maatregelen die zich richten op natuur beperken zich vaak tot het beperken van schade (bijvoorbeeld het beperken van de effecten van een doorsnijding via een ecologische verbinding) in plaats van dat er met een project een netto positieve bijdrage aan biodiversiteit wordt geleverd.

Naast een discussie over wegverkeer en bijbehorende infrastructuur zal de dialoog over de toekomst van de luchtvaart steeds meer vorm gaan krijgen. In Zuid-Holland is dat van belang voor Rotterdam The Hague Airport (RTHA). De invloed van deze luchthaven op de omgeving (zowel omwonenden als omgeving) is fors door geluidsoverlast, emissies (waaronder CO_2 en ultrafijnstof) en het faunabeheer dat noodzakelijk wordt geacht om de vliegveiligheid te borgen. RTHA heeft enkele jaren geleden al aangegeven te willen groeien, maar voor een vergroting van geluidsruimte bleek geen draagvlak te zijn. Omwonenden ondervinden namelijk nu al forse hinder door een toename van het aantal vluchten binnen de thans vergunde geluidsruimte. De minister heeft aangegeven om zich, voor een besluit te nemen over de ontwikkeling van RTHA, eerst te willen richten op de koers voor de luchtvaart in zijn algemeenheid en de herziening van het luchtruim. De keuzes die in deze trajecten gemaakt worden, zullen dus ook bepalend zijn voor de toekomst van RTHA.

Duurzame haven

De haven van Rotterdam is de grootste zeehaven van Europa en van grote waarde voor de West-Europese en Nederlandse economie. Op wereldschaal is Rotterdam een belangrijk logistiek knooppunt met brede verbindingen richting de nationale en internationale chemie, het overige bedrijfsleven en de grondstoffenstromen naar het achterland. De haven heeft echter niet alleen invloed op de economie, maar ook op de leefomgeving. Allereerst beslaat het havengebied een aanzienlijk deel van de ruimte in Zuid-Holland (12.713 ha). En daar komt de ruimte van infrastructuur die met de bereikbaarheid van het havengebied samenhangt nog bij. Daarnaast hebben de activiteiten in en om het havengebied invloed op de leefomgeving via emissies van CO_2 en andere stoffen, waaronder NO_x en Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Ook schepen die aanleggen en nog geen walstroom gebruiken kunnen voor veel vervuiling zorgen. De Rotterdamse haven kan daarom niet los gezien worden van de omgeving waarin zij opereert. Het Havenbedrijf Rotterdam beseft dit zelf ook. De kern van haar Havenvisie 2030 is dat de Rotterdamse haven in 2030 Europa's belangrijkste haven- en industriecomplex is én koploper is op het gebied van efficiëntie en duurzaamheid. De energietransitie is hierin een belangrijk thema.

Het Havenbedrijf Rotterdam wil toewerken naar CO_2-neutraliteit in drie stappen:

- Vergroten efficiency, gebruik van restwarmte en CO2 afvangen en opslaan (Carbon Capture and Storage; CCS);

- Realisatie van een nieuw energiesysteem op basis van elektriciteit (groene stroom) en waterstof (voor industriële processen die een hoge temperatuur vereisen);
- Realisatie van een nieuw grondstoffen- en brandstoffen systeem.

Een specifiek punt van aandacht hierbij is de toepassing van nieuwe technologieën zoals hergebruik van CO_2 in een waardeketen. Deze mogelijkheid wordt verkend in het kader van het zogenaamde CO_2 Smart Use project. Het doel hiervan is om CO_2 als grondstof voor een circulaire economie in te zetten (Carbon Capture and Utilization, CCU). Hiertoe zal een netwerk worden ontwikkeld waarin CO_2 van verschillende bronnen aan diverse gebruikers ter beschikking komt zoals de glastuinbouw, bouw en chemie.

Naast de eigen ambities van het Havenbedrijf Rotterdam is de gemeente Rotterdam van start gegaan met een klimaataanpak waarbij veel verschillende partijen (waaronder de NMZH) betrokken zijn. Het doel van deze aanpak is om met eigen initiatieven en maatregelen te komen die ervoor zorgen dat de klimaatdoelen van Parijs in Rotterdam behaald gaan worden. De afspraken die gemaakt worden in het kader van deze klimaataanpak lopen via vijf verschillende tafels, waarvan er één betrekking heeft op haven en industrie.

Het zal niet eenvoudig zijn om de transitie naar een duurzame haven te maken. Een groot deel van de overslag van de Rotterdamse haven bestaat nog uit fossiele grondstoffen. En veel chemie- en raffinagebedrijven in de haven (die hier ook in internationaal opzicht een sterk cluster vormen) zijn afhankelijk van fossiele grondstoffen. Voorop lopen in de duurzaamheidstransitie biedt echter juist ook kansen voor het versterken van de concurrentiepositie van de haven. Het samenkomen van veel stoffenstromen in het havengebied en het verwerken van gebruik van grote hoeveelheden grondstoffen zorgen ervoor dat dit gebied erg geschikt is als circulaire hub. Individuele bedrijven die in de haven gevestigd zijn, zullen dit soort kansen niet altijd nu al in beeld hebben. Zo heeft het Havenbedrijf onder andere gepleit voor een uitstel van de CO2-heffing omdat individuele bedrijven anders te weinig tijd zouden hebben om hierop te anticiperen. Dat veranderingen en stappen richting duurzaamheid nodig zijn, lijkt echter niet ter discussie te staan. De discussie richt zich vooral op de in te zetten instrumenten om veranderingen tot stand te brengen en het tempo waarin dit moet gaan.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ◀
PRIORITEITEN ▶

ONZE WERKWIJZE

In het vorige hoofdstuk is toegelicht dat er op het gebied van de Zuid-Hollandse leefomgeving rond diverse thema's in de komende jaren grote opgaven liggen. Om een mooi en duurzaam Zuid-Holland te realiseren is er dus werk aan de winkel! Bij verschillende vraagstukken zijn verschillende actoren betrokken en spelen verschillende belangen een rol. Er is dan ook niet één strategie of werkwijze die altijd tot het beste resultaat leidt. Toch is er op hoofdlijnen wel een beschrijving te geven van hoe we als NMZH werken aan het bereiken van onze doelen.

1

Signaleren van een opgave

Wij volgen de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen die voor Zuid-Holland in relatie tot ons werkveld relevant zijn op de voet. Op basis hiervan signaleren we soms zelf dat een nieuwe ontwikkeling zich aandient die een bedreiging of juist een kans vormt wat betreft de leefomgeving of wij krijgen hierover signalen vanuit onze aangesloten organisaties, inwoners of professionele partners uit ons netwerk. We verkennen het onderwerp en gaan na of we hier als NMZH op moeten acteren. Dit is het geval als wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- Het onderwerp heeft te maken met leefomgevingskwaliteit (sluit aan bij onze thema's) en raakt onze doelstellingen;
- Er is zicht op financiering voor onze inzet op dit onderwerp (wanneer we er substantieel uren in gaan steken);
- Het gaat om een onderwerp met langjarige impact op de leefomgeving;
- Het onderwerp speelt op minimaal regionaal niveau of heeft een bovenregionale impact;
- Er zijn geen andere organisaties die al dezelfde activiteiten met hetzelfde doel uitvoeren;
- Er is (zicht op) draagvlak / partners in ons netwerk;
- We kunnen als NMZH invloed uitoefenen op het vraagstuk (direct of indirect, al dan niet samen met anderen).

5 stappen

1 Signaleren van een opgave
2 Analyse en inhoudelijke verdieping
3 Agendering, bewustwording en advisering
4. Toewerken naar oplossingen
5. Onzorgvuldige besluiten corrigeren

2

Analyse en inhoudelijke verdieping

Wanneer we besloten hebben aan de slag te gaan met een onderwerp, zorgen we dat kennis hierover op tafel komt. We richten ons op vragen als; hoe ziet er de opgave er precies uit, welke stakeholders zijn betrokken, welke belangen spelen er, welke instrumenten kunnen ingezet worden voor oplossingen etc. We beantwoorden deze vragen bijvoorbeeld door middel van literatuurstudie, samenwerking met kennisinstellingen, het organiseren van expertmeetings of het bijwonen van kennisbijeenkomsten. We communiceren zo transparant mogelijk over de verzamelde informatie en analyses zodat anderen ook de beschikbare informatie kunnen benutten en aanvullen.

5 stappen

1 Signaleren van een opgave
2 Analyse en inhoudelijke verdieping
3 Agendering, bewustwording en advisering
4. Toewerken naar oplossingen
5. Onzorgvuldige besluiten corrigeren

3

Agendering, bewustwording en advisering

Op basis van de verzamelde kennis en informatie adviseren we betrokken partijen om vanuit hun eigen rol en positie maatregelen te nemen om tot oplossingen te komen. In sommige gevallen zullen we door anderen actief gevraagd worden om dergelijk advies te leveren of kunnen we dit inbrengen in een bestaande (overleg)structuur. In andere gevallen zullen betrokken partijen zich er nog niet van bewust zijn dat deze opgave ook hun opgave is en zullen we de opgave dus eerst bij hen op de agenda moeten krijgen. Dit kunnen we bijvoorbeeld doen door de maatschappelijke dialoog aan te jagen en te faciliteren en op die manier maatschappelijke druk op te bouwen. Een voorbeeld van dit laatste is de petitie 'Bescherm de kust' waarmee het probleem van het verloren gaan van het kustlandschap door het gebrek aan sturing op kustbebouwing door middel van meer dan 100.000 handtekeningen van bezorgde burgers op de agenda's van onder andere het rijk en de kustprovincies werd gezet. In veel gevallen komt onze inbreng tot stand in nauwe samenwerking met ons netwerk. Door inbreng op te halen en deze te stroomlijnen en bundelen staan we sterk en zorgen we voor een gezamenlijke en krachtige eensluidende boodschap vanuit het natuur- en milieunetwerk.

5 stappen

1 Signaleren van een opgave
2 Analyse en inhoudelijke verdieping
3 Agendering, bewustwording en advisering
4. Toewerken naar oplossingen
5. Onzorgvuldige besluiten corrigeren

4

Toewerken naar oplossingen

Wanneer een opgave op de agenda staat, richten we ons op het realiseren van de, vanuit onze doelstelling, gewenste oplossingsrichtingen. Dit doen we op verschillende manieren. Soms gebeurt dit via inbreng in overlegstructuren en denken we van binnenuit mee over de totstandkoming van beleid of aanpakken. In andere gevallen zitten we niet 'aan tafel' maar proberen we buitenaf, bijvoorbeeld via politieke lobby, onze ideeën over oplossingen onder de aandacht te brengen. Ook kunnen we dit doen door initiatieven, die al gericht zijn op het uitvoering geven aan de door ons omarmde oplossingsrichtingen te faciliteren zodat zij verder kunnen groeien en opschalen. Ook kunnen we verschillende initiatieven met elkaar of met andere partijen in contact brengen waardoor deze verder worden gebracht en elkaar kunnen versterken. In veel gevallen is samenwerking een randvoorwaarde om tot oplossingen te komen. We zoeken naar creatieve oplossingen en werken bijvoorbeeld aan nieuwe verdienmodellen om zo systeemveranderingen in gang te zetten.

5 stappen

1 Signaleren van een opgave
2 Analyse en inhoudelijke verdieping
3 Agendering, bewustwording en advisering
4. Toewerken naar oplossingen
5. Onzorgvuldige besluiten corrigeren

5

Onzorgvuldige besluiten corrigeren

In sommige gevallen worden besluiten genomen die in onze ogen negatief uitpakken voor de doelen waar wij voor staan. Als er geen andere mogelijkheden meer zijn om deze besluiten aan te passen, overwegen wij in het uiterste geval om hier via de juridische weg verandering in aan te brengen. In dat geval beoordelen wij of het ook daadwerkelijk effectief is om zo'n besluit via een juridische procedure te proberen terug te draaien. We doen dit alleen als duidelijk is dat het besluit onzorgvuldig tot stand is gekomen en er dus zicht is op het behalen van resultaten via de juridische weg. Ook is het hierbij belangrijk dat er in ons netwerk voldoende draagvlak is voor het inslaan van deze weg.

Een rode draad die door al onze activiteiten heen loopt is communicatie. Wij proberen zo open en transparant mogelijk te zijn waardoor ons netwerk goed op de hoogte is van waar wij mee bezig zijn en gevraagd of ongevraagd reacties of ideeën kan aandragen of actief met ons mee kan doen. Onze communicatie via onze eigen kanalen zoals onze website en onze digitale nieuwsbrief is primair gericht op ons netwerk aangesloten organisaties, reeds bij de leefomgeving betrokken inwoners, overheden, bedrijven en kennisinstellingen. Via de reguliere media communiceren we ook belangrijk nieuws naar een breder publiek.

Daarnaast zoeken we steeds naar mogelijkheden voor samenwerking. Dit kan gaan over het samen optrekken met onze aangesloten organisaties, maar ook samenwerking met de Zuid-Hollandse natuur- en landschapsorganisaties of het vormen van coalities met overheden, bedrijven en andere maatschappelijke initiatieven. We zoeken steeds naar de vorm van samenwerking die het beste bij de betreffende werkzaamheden, activiteit of project past.

5 stappen

1 Signaleren van een opgave
2 Analyse en inhoudelijke verdieping
3 Agendering, bewustwording en advisering
4. Toewerken naar oplossingen
5. Onzorgvuldige besluiten corrigeren

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

De NMZH heeft zes prioriteiten gesteld. Klik op de prioriteit om naar het bijbehorende themahoofdstuk te gaan.

Klimaat & energie 1

Lees meer ▶

Duurzame landbouw 4

Lees meer ▶

Natuur & landschap 2

Lees meer ▶

Verkeer en vervoer 5

Lees meer ▶

Circulaire economie 3

Lees meer ▶

Duurzame haven 6

Lees meer ▶

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

KLIMAAT EN ENERGIE

Klimaatverandering speelt zich af op mondiaal schaalniveau, maar ook op lokaal, regionaal en provinciaal schaalniveau zullen maatregelen genomen moeten worden om klimaatverandering tegen te gaan en onze energievoorziening te verduurzamen. Wanneer we onze energie halen uit schone bronnen zoals zon en wind betekent dit bovendien een grote winst op het gebied van bijvoorbeeld luchtkwaliteit en het verminderen van de emissies van stikstof, opgaven die in Zuid-Holland fors zijn.

Een belangrijke eerste stap in het behalen van klimaatdoelen en de verduurzaming van de energievoorzieningen is energiebesparing. Energie die niet gebruikt wordt hoeft immers ook niet opgewekt te worden. Bij energiebesparing gaat het om zaken als de isolatie van woningen en aanpassingen van industriële processen, maar ook om veranderingen van consumptiegedrag. Iedereen kan door het verkleinen van zijn of haar eigen voetafdruk een bijdrage leveren aan een duurzame toekomst.

Bij de verduurzaming van onze energievoorziening komt een belangrijke ruimtelijke component om de hoek kijken. Windmolens en zonnepanelen nemen meer ruimte in beslag dan een gas- of kolencentrale. Zeker in Zuid-Holland is ruimte schaars. Wij richten ons op een goede ruimtelijke inpassing van een duurzame energievoorziening. Draagvlak is essentieel, en om dit te verkrijgen is een goede onderbouwing nodig waarom bepaalde locaties het meest geschikt zijn voor bijvoorbeeld windenergie. Door bewoners mede-eigenaar te laten zijn van windmolens of zonnepanelen zijn niet alleen de lasten voor hen, maar ook de lusten. En door (een deel van) de opbrengsten van duurzame energie in gebiedsfondsen terug te laten vloeien, kunnen middelen gegeneerd worden om te investeren in natuur en de kwaliteit van het landschap. Zo kan de energietransitie ten goede komen aan inwoners, de ruimtelijke kwaliteit en biodiversiteit en worden lusten en lasten eerlijk verdeeld. Dit is essentieel om draagvlak te verwerven voor de energietransitie.

Op het gebied van klimaat en energie richten wij ons in de komende jaren in ieder geval op de volgende activiteiten:

- De Natuur en Milieufederaties zijn ondertekenaar van het Energieakkoord uit 2013 en betrokken bij de totstandkoming van het Nationaal Klimaatakkoord. De Natuur en Milieufederatie in Zuid-Holland speelt een belangrijke rol in de uitwerking van de afspraken op regionaal en lokaal niveau. Zo zitten we aan tafel bij enkele Regionale Energie Strategieën (RES'en) waarin we ons richten op een goede invulling van participatie en het maken van een juiste afweging tussen de verschillende belangen bij de ruimtelijke keuzes die gemaakt moeten worden. We vinden het belangrijk om de samenleving te betrekken bij deze opgave. Ook los van de RES'en proberen we betrokken te raken bij initiatieven voor duurzame energie om ervoor te zorgen dat participatie hierbij goed geregeld wordt en de belangen van natuur en landschap voldoende geborgd worden. Bijvoorbeeld door middel van instrumenten zoals een kaart met landschappelijke- en gebruikswaarden van het landschap en ladders voor zon, wind en warmte willen wij de discussie over de ruimtelijke inpassing van duurzame energie een stap verder helpen.

- Met de door ons opgerichte CO2-bank werken we op een innovatieve manier aan het koppelen van CO2-reductie aan andere maatschappelijke doelen. Door partijen die veel CO2 uitstoten (zoals grote bedrijven of overheden bij bepaalde grote bouwprojecten) te verleiden om deze CO2 te compenseren door de aanschaf van CO2-credits (uitstootrechten), ontstaan middelen voor de realisatie van projecten die leiden tot een vermindering van de CO2-emissies. We zoeken daarbij zo veel mogelijk naar projecten die niet alleen winst opleveren op het gebied van CO2-reductie, maar daarnaast ook een bijdrage leveren aan andere maatschappelijke doelen zoals de versterking van natuur en landschap. We verkennen of via de CO2-bank naast CO2-credits ook eco-credits verhandeld kunnen gaan worden.

- Eén van de projecten die we willen koppelen aan de CO2-bank is Valuta voor Veen. Dit project richt zich op het tegengaan van CO2 emissies door bodemdaling als gevolg van veenoxidatie. Door het huidige kunstmatig lage waterpeil, ten behoeve van de landbouw, in veenweidegebieden komt het veen bloot te staan aan de lucht waardoor dit oxideert. Daarbij komen grote hoeveelheden CO2 vrij en zakt de bodem. Door CO2-credits aan te wenden, kan voor deze gebieden een nieuw verdienmodel ontstaan waardoor een hoger waterpeil gehanteerd kan worden, er minder CO2 vrijkomt of er zelfs weer CO2 vastgelegd kan worden en er nieuwe kansen ontstaan voor natuur en landschap.

- We ondersteunen initiatieven van burgers en bedrijven die samen duurzame energie willen opwekken en/of samen energie willen besparen.

- Waar mogelijk benutten we kansen om zelf projecten te ontwikkelen op het gebied van energiebesparing of het opwekken van duurzame energie.

- We kijken constructief-kritisch naar nieuwe technologieën op het gebied van energie en klimaat. Innovaties die werkelijk tot een duurzame systeemverandering leiden of tot een intrinsieke verduurzaming omarmen we en proberen we verder te helpen. We staan kritisch tegenover innovaties die het oude, fossiele systeem wellicht iets minder slecht maken, maar wel helpen om dit op de been te houden doordat er lock-ins ontstaan.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

NATUUR EN LANDSCHAP

Het beschermen en herstellen van biodiversiteit is voor ons een speerpunt. Door verstedelijking, versnippering, intensivering en schaalvergroting van de landbouw en emissies vanuit verkeer, industrie en de landbouw staat de natuur onder druk. Om biodiversiteit te herstellen is een uitbreiding van het oppervlak aan (beschermd) natuurgebied nodig, waarbij het creëren van verbindingszones essentieel is. In Zuid-Holland is dat nu nog geen 7% en dat is te weinig voor een duurzaam voortbestaan van populaties dieren en planten die in Zuid-Holland leven (of hier ooit voorkwamen, maar inmiddels zijn verdwenen). Het voortvarend afmaken van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is hierbij de basis.

Een andere opgave betreft de recreatiedruk die steeds verder toeneemt. Steeds meer mensen trekken naar de Randstad en deze bevolkingstoename zal ook de komende jaren door blijven zetten. De behoefte aan groene recreatiemogelijkheden groeit daarmee ook en het is daarom belangrijk dat er een uitbreiding komt van het areaal aan recreatiegebieden, met name rond de steden, omdat de natuurgebieden deze recreatiedruk niet op kunnen vangen zonder dat dit ten koste gaat van natuurwaarden en biodiversiteit.

Met de woningbouwopgave hangt ook de omgang met groen in de stad samen. We willen dat de bouw van nieuwe woningen niet ten koste gaat van de open en groene landschappen tussen de steden, maar het behouden en versterken van groene structuren in de stad en de verbindingen tussen stad en land zijn ook belangrijk. Wij zien hiervoor oplossingen in steden die door hun groene structuren aantrekkelijk zijn voor fietsers en voetgangers waardoor er minder ruimte nodig is voor de auto en juist meer ruimte ontstaat voor groen. Verdichten en vergroenen kunnen hand in hand gaan.

We zetten ons in voor het behoud van de open, groene landschappen tussen de steden. Deze groene longen zijn van groot belang om de provincie leefbaar te houden en om versnippering van leefgebieden van in het wild levende planten en dieren tegen te gaan. Mooie en soortenrijke landschappen vormen het natuurlijk kapitaal van Zuid-Holland.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet biedt kansen vanwege de integrale benadering die in deze wet is opgenomen en vanwege de inzet van de wet op een gezonde leefomgeving. De Omgevingswet brengt echter ook risico's met zich mee voor de kwaliteit van de leefomgeving. Zo krijgen gemeenten nog meer eigen afwegingsruimte en zal de kwaliteit van het beleid sterk afhangen van hoe er invulling wordt gegeven aan participatie. Dit betekent dat een zo veel mogelijk provincie-dekkend netwerk van lokale deskundigen op het gebied van natuur en landschap nog belangrijker wordt om deze belangen goed te verankeren in het ruimtelijk beleid.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming in 2017 zijn de provincies nog belangrijker geworden als het om natuurbeleid gaat. Wij blijven de provincie op dit vlak dan ook kritisch volgen en denken waar mogelijk proactief mee zodat de ambities uit de in 2019 vastgestelde Zuid-Hollandse visie op de groenblauwe leefomgeving zo snel mogelijk gerealiseerd kunnen worden.

We geven invullingen aan onze inzet op bovenstaande onderwerpen doordat we in ieder geval de volgende activiteiten ondernemen:

- We coördineren en faciliteren het Zuid-Hollandse natuur- en landschapsoverleg (NLO). Aan deze samenwerking nemen (naast de NMZH) Natuurmonumenten, Het Zuid-Hollands Landschap, Staatsbosbeheer, Dunea en IVN Natuureducatie deel. Het voornaamste doel van deze samenwerking is afstemming over en (waar mogelijk) gezamenlijke belangenbehartiging ten aanzien van natuur en landschap op provinciaal niveau. Vanuit de NLO-samenwerking geven we de provincie (zowel gevraagd als ongevraagd) advies ten aanzien van het ruimtelijk- en natuurbeleid en betrekken hier, indien relevant, ook het gehele Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk bij.

- Door middel van concrete projecten richten we ons op het beschermen en versterken van natuur buiten de bestaande natuurgebieden. Voorbeelden hiervan zijn het realiseren van Tijdelijke Natuur op braakliggende terreinen en natuurinclusief bouwen. Maatregelen voor natuur buiten de natuurgebieden zijn niet alleen belangrijk voor biodiversiteit, maar ook voor leefkwaliteit, klimaatadaptatie, gezondheid en het verbinden van mensen met natuur. Met het combineren van deze opgaven kunnen we een breed draagvlak voor oplossingen verwerven.

- Een goede waterkwaliteit is van groot belang voor het beschermen en herstellen van biodiversiteit. Het behalen van de doelen van de kaderrichtlijn water (KRW) is echter nog ver uit zicht. Om meer zicht te krijgen op de kwaliteit van het oppervlaktewater en de bewustwording van het belang van een goede waterkwaliteit onder burgers te vergroten, richten we ons op het opzetten van citizen science projecten waarbij burgers zelf metingen verrichten aan de kwaliteit van het oppervlaktewater.

- De te hoge mate van stikstofdepositie in natuurgebieden is een belangrijke oorzaak van biodiversiteitsverlies. Stikstofverbindingen worden met name uitgestoten door landbouw, industrie en verkeer. De Programmatische Aanpak Stikstof waarmee de overheid poogde economische ontwikkelingen hand in hand te laten gaan met natuurbescherming en –herstel bleek juridisch niet houdbaar te zijn. De kool en de geit sparen is niet langer een optie en fundamentele keuzes en duurzame veranderingen zijn dus noodzakelijk. Wij zetten ons er voor in om op provinciaal niveau tot structurele oplossingen te komen waarvan het terugdringen van de uitstoot van stikstof de kern vormt, in plaats van alleen het oplossen van de gevolgen van een te hoge stikstofdepositie.

- We blijven ons ervoor inzetten dat bij het faunabeheer natuurbelangen, agrarische belangen en de belangen van jagers voldoende in balans zijn. De provincie dient hier als onafhankelijk bevoegd gezag een zorgvuldige afweging in te maken bij het verlenen van ontheffingen en vrijstellingen, maar is daar in de afgelopen jaren onvoldoende in geslaagd. Wij proberen samen met het Zuid-Hollandse natuurnetwerk de koers van het provinciale beleid op dit gebied te verbeteren. Bij voorkeur doen we dit door advisering vooraf, maar als het moet corrigeren we besluiten via formele procedures achteraf.

- We gaan na of we met onze NLO-partners en het Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk op een adequate manier in kunnen spelen op de komst van de Omgevingswet. We streven naar een provincie-dekkend netwerk van deskundigen die het opstellen van omgevingsvisies en –plannen door gemeenten volgen en hierop kunnen anticiperen en reageren om de belangen van natuur, landschap en milieu te behartigen. Wij zouden zo'n netwerk graag willen faciliteren en ondersteunen. De mogelijkheden voor het opzetten van een dergelijk netwerk zijn afhankelijk van de beschikbaarheid van (structurele) middelen hiervoor.

- Samen met de NLO-partners pleiten we voor de oprichting van een provinciale grondbank. Via deze grondbank kan de grond van boeren die stoppen opgekocht worden zodat deze grond vervolgens ingezet kan worden voor maatschappelijke doelstellingen. Bijvoorbeeld door deze in pacht uit te geven aan natuurinclusieve boeren of door hier natuurgebied van te maken.

- We maken ons hard voor een invulling van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel op provinciaal niveau. We zijn mede initiatiefnemer van dit plan en het is belangrijk dat dit ook op provinciaal niveau zijn weerslag gaat krijgen.

- We zoeken naar koppelkansen om het natuurbelang te verbinden met andere belangen, bijvoorbeeld het tegengaan van bodemdaling of klimaatadaptatie.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

CIRCULAIRE ECONOMIE

We werken toe naar een circulaire economie waarin kringlopen gesloten zijn, grondstoffen worden hergebruikt en er geen afval is. De overheid heeft als doel gesteld dat de economie uiterlijk in 2050 volledig circulair is. 2050 lijkt nog ver weg, maar toch moet er nu al veel gebeuren om dit doel te kunnen behalen. Het omschakelen naar een circulaire economie vraagt om verandering. Verandering bij zowel bedrijven, overheden en afnemers van producten, waaronder consumenten. Bedrijven moeten anders gaan produceren, andere diensten aanbieden en samen met ketenpartners, afnemers én consumenten nadenken over hoe de waarde van materialen behouden kan blijven. Consumenten moeten zich bewust worden van hun rol binnen de circulaire economie en gestimuleerd en gefaciliteerd worden om hun bijdrage te leveren en over te schakelen op circulair consumeren. Overheden zullen hun beleid moeten aanpassen zodat dit gericht is op het faciliteren van koplopers en het aanjagen van achterblijvers in plaats van dat regels en instrumenten voor beprijzing juist degenen die niet-circulair werken in het voordeel stellen.

Als NMZH hebben we, samen met de andere Natuur en Milieufederaties, besloten dat inzet op een circulaire economie belangrijk is in het licht van onze doelstellingen en we dus een rol voor onszelf zien op dit dossier. Hoe die rol er exact uit zal zien de komende jaren is nog niet volledig uitgekristalliseerd, maar dat hangt ook samen met hoe de rollen van andere spelers op het gebied van de circulaire economie zich de komende jaren zullen ontwikkelen. De insteek van de provincie Zuid-Holland is hierin voor een groot deel bepalend.

Een circulaire economie is voor ons belangrijk omdat dit niet alleen betekent dat er geen bronnen van niet-hernieuwbare grondstoffen meer uitgeput raken en er geen afvalstromen meer verwerkt hoeven te worden, maar omdat dit op andere fronten veel voordelen biedt. Zo komen er in een circulaire economie geen reststromen in het milieu terecht wat erg positief is voor biodiversiteit, maar ook voor de gezondheid van mensen. Zo zou de druk op de biodiversiteit enorm afnemen wanneer er niet langer (resten van) bestrijdingsmiddelen in de bodem, de lucht of het water terecht zouden komen. En ook mensen zouden hier dan niet langer aan blootgesteld worden. Dat een circulaire economie ook belangrijk is in het licht van de klimaatdoelstellingen spreekt voor zich.

Om de transitie naar een circulaire economie te realiseren, willen we als NMZH inzetten op de volgende sporen:

- We brengen de koplopers op het gebied van de circulaire economie in Zuid-Holland in beeld. Door bedrijven die al goede stappen gemaakt hebben op het gebied van circulaire economie zichtbaar te maken en hen te faciliteren en steunen, worden anderen geïnspireerd en de koplopers aangemoedigd om verder te gaan op de ingeslagen weg. Ook voor burgers wordt zo duidelijk hoe bedrijven invulling geven aan de circulaire economie en hoe burgers hier als consument invloed op kunnen uitoefenen.

- We gaan onderzoeken hoe er invulling gegeven kan worden aan participatie in de transitie naar een circulaire economie en brengen deze kennis in praktijk door de participatie rond een aantal concrete projecten te faciliteren. Circulaire economie vraagt om technische, sociale en systeeminnovaties. Deze ingrijpende veranderingen kunnen alleen succesvol plaatsvinden als breed maatschappelijk draagvlak wordt gecreëerd en participatie wordt gestimuleerd.

- We leveren een bijdrage aan de totstandkoming van een breed maatschappelijk gedragen provinciale niet-toxische milieustrategie die de basis vormt voor provinciaal beleid op het raakvlak van milieu en circulaire economie. Bij een circulaire economie is het namelijk belangrijk dat de grondstoffenstromen vrij zijn van toxische stoffen omdat het vrijkomen van deze stoffen in een volgende cyclus een risico kan vormen voor de volksgezondheid en het milieu.

- Via ontwerpsessies met deskundigen en stakeholders vanuit verschillende hoeken willen we oplossingen en kansen voor de circulaire economie in Zuid-Holland verkennen. Door circulair ontwerp in onderwijs- en kennisinstellingen te integreren, kan de transitie ook van deze hoek worden ondersteund.

- We willen in Zuid-Holland een houdbare kunststoffenketen realiseren. Plastic vormt een groot deel van de afvalstroom en hiervan wordt nu slechts een beperkt deel gerecycled. Door het aandeel recycling van plastics te verhogen en door de recyclebaarheid van plastic te verbeteren door circulair ontwerp, kan de totale afvalstroom aanzienlijk verkleind worden en het probleem van plastics of restproducten van plastics (o.a. microplastics) die in het milieu terechtkomen worden verminderd.

- We brengen de invloed van productie en consumptie op de leefomgeving en het milieu in beeld en ontwikkelen voorstellen om de ecologische voetafdruk te verlagen. Door vraag en aanbod dichter bij elkaar te brengen kan de keten zich verder sluiten.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

DUURZAME LANDBOUW

Het vraagstuk rond de verduurzaming van de landbouw benaderen we integraal. Hier komen namelijk veel verschillende thema's samen zoals circulaire economie, klimaat, natuur, milieu, landschap en voedsel. Om tot echte verduurzaming te komen, moet op al deze fronten vooruitgang worden geboekt. We willen toe naar een agrarische sector die niet alleen voedsel produceert, maar ook een bijdrage levert aan biodiversiteit en de kwaliteit van het landschap zodat het agrarisch gebied ook een fijne en gezonde plek is om te recreëren voor mensen. De behoefte aan groene ruimte voor recreatie, beleving en biodiversiteit is zo groot dat het niet langer acceptabel is om de landbouwgebieden, die bijna de helft van het grondgebied van Zuid-Holland beslaan, alleen in te zetten voor de agrarische productie en ten koste van natuur en landschap.

De belangrijkste factoren die ervoor zorgen dat de biodiversiteit in het agrarisch gebied en daarbuiten onder druk staat, zijn grotendeels bekend: samengevat zijn dit voor insecten, akkervogels en akkerflora de bestrijdingsmiddelen in het milieu, schaalvergroting en aanpassing van teeltmethoden en voor weidevogels en sloot-kantplanten in de veenweidegebieden vooral de hoge bemesting en kunstmatige verlaging van de grondwaterstand. Het aanpakken van deze factoren kan echter ten koste gaan van de productie en dus inkomsten voor de boer. Daarom werken we aan alternatieve verdienmodellen. We willen toe naar een systeem waarbij de inzet voor natuur en landschap geld oplevert in plaats van dat het leidt tot minder inkomsten. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het koppelen van subsidies aan behaalde resultaten voor natuur en landschap zodat de boeren die het op deze aspecten goed doen daar ook de vruchten van plukken. Maar ook het verkleinen van de kloof tussen consument en producent kan leiden tot een prikkel om in te zetten op kwaliteit en transparantie in plaats van kwantiteit. Wanneer consumenten goed en gezond voedsel kunnen kopen en daarbij ook een mooi landschap in hun eigen omgeving kunnen krijgen, dan zullen zij in veel gevallen ook bereid zijn hier meer voor te betalen.

Verduurzaming van de landbouw is ook nodig om de klimaatdoelen te halen en de emissies van stikstof te laten dalen. Zowel de maatregelen die nodig zijn om de klimaatdoelen te halen als de uitspraak van de Raad van State over de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) maken veranderingen in de landbouw onvermijdelijk. Deze ontwikkelingen drukken ook de agrarische sector zelf met de neus op de feiten en we grijpen dit momentum dan ook aan om de transitie naar een andere, meer duurzame landbouw vorm te geven. We gaan dit de komende jaren doen door in ieder geval op het volgende in te zetten:

- We maken goede voorbeelden van duurzame, natuurinclusieve landbouw zichtbaar en laten deze boeren hun kennis en ervaringen delen. Door samenwerking te bevorderen kan een transitie in de landbouw versneld worden. Zo werken we aan een Zuid-Hollands netwerk van 'goede' boeren en helpen we hen om hun positie te verstevigen. Door goed naar hen te luisteren weten we steeds beter wat er nodig is om natuurinclusief boeren te laten groeien en dit nemen we ook mee in onze belangenbehartiging.

- We zetten voor de landbouw, net als voor de industrie in het havengebied, in op een strategie om tot een reductie van de uitstoot van stikstof te komen.

- We maken consumenten bewust van de effecten van hun voedselkeuzes op het landschap en op het milieu en bieden hen handelingsperspectief voor duurzamere voedselkeuzes. Wanneer consumenten overstappen op lokaal voedsel dat ze met zo min mogelijk tussenstappen in de keten kunnen kopen, is de verbinding tussen het voedselproduct en het landschap waarin dit geproduceerd wordt snel te leggen. Wanneer boeren bepaalde producten voor een lokale afzetmarkt produceren, hoeven zij niet langer te concurreren op de wereldmarkt en kunnen zij zich meer richten op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Door deze korte keten te faciliteren kunnen we de kracht van de consument inzetten om tot een duurzamer voedselsysteem te komen.

- We blijven de ontwikkelingen rond de weide- en akkervogels op de voet volgen. Om de effectiviteit van de publieke middelen die beschikbaar worden gesteld voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer te vergroten, is er in de afgelopen jaren een maatschappelijk discussie gevoerd. Dit heeft onder andere geresulteerd in het Zuid-Hollandse Actieplan boerenlandvogels 2019-2027. Via de bestuurlijke overleggen en het weidevogelberaad dat wij organiseren met de Zuid-Hollandse weidevogelvrijwilligers, blijven we de uitvoering en resultaten van het actieplan kritisch volgen. We stimuleren initiatieven ter verbetering van de akkervogelstand, zoals de aanleg van patrijzenakkers.

- In een aantal veenweidegebieden komen door bodemdaling veel opgaven samen. Als oplossing kunnen gebieden omgezet worden in natte natuur (stoppen bodemdaling), extensievere landbouw met een hoger waterpeil met kansen voor weidevogels (remmen bodemdaling) of kan ingezet worden op landbouw met natte teelten (stoppen of remmen bodemdaling). Wij ondersteunen een nieuwe omgang met gebieden die gevoelig zijn voor bodemdaling en zoeken hierbij naar integrale, vernieuwende oplossingen waarbij het principe ‘functie volgt peil’ het uitgangspunt vormt. Dit doen we bijvoorbeeld via het project Valuta voor Veen (zie Energie en Klimaat)

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

VERKEER EN VERVOER

De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland vindt dat bij mobiliteit de belangen van klimaat, milieu en natuur zo min mogelijk geschaad moeten worden. Dat wil zeggen: beperk CO_2-uitstoot, luchtverontreiniging, geluidhinder en aantasting van landschap en natuur. Dat betekent dat wij zoveel mogelijk pleiten voor het gebruik van het openbaar vervoer, de fiets en lopen. Dat een deel van de verplaatsingen met de auto wordt afgelegd is onontkoombaar, maar door een bewuster autogebruik kan de bestaande wegcapaciteit veel beter benut worden en zijn uitbreiding van wegeninfrastructuur vaak overbodig.

Wij vinden daarbij dat er een eerlijk prijsbeleid voor mobiliteit moet komen: de werkelijke kosten van mobiliteit mogen niet worden afgewenteld op de toekomst. Voor zaken als CO_2-uitstoot, luchtvervuiling, aantasting van de natuur en het landschap zal in de toekomst een prijs moeten worden betaald. In de huidige kosten van auto- en vliegverkeer wordt die nog niet doorberekend.

Daarnaast vinden wij dat ruimte en bereikbaarheid niet los gezien kunnen worden van elkaar. Bereikbaarheid dient in eerst instantie geborgd te worden via een slimme ruimtelijke planning. Door verschillende functies ruimtelijk gezien dicht bij elkaar te brengen is minder infrastructuur nodig en kunnen duurzame en schone modaliteiten zoals OV, fietsen en lopen gefaciliteerd worden. In steden biedt het faciliteren van deze modaliteiten veel kansen voor het combineren van vergroenen met bereikbaarheidsopgaven. Het is immers prettig lopen en fietsen in een groene omgeving met weinig autoverkeer. Terwijl openbare ruimte die primair op de auto is gericht juist vaak weinig mogelijkheden biedt voor groene en aantrekkelijke fiets- of wandelroutes. Wanneer de aanleg van nieuwe infrastructuur nuttig en nodig blijkt te zijn, vinden wij dat dit ook als integraal ruimtelijk vraagstuk benaderd dient te worden. Zo'n gebiedsontwikkeling dient een verbetering voor bereikbaarheid én voor natuur en landschap met zich mee te brengen.

Naast bereikbaarheid over land blijft ook de luchtvaart voor ons een belangrijk punt van aandacht. Doordat op vliegtickets geen belasting wordt geheven en externe milieukosten niet bij de ticketprijs zijn inbegrepen, is vliegen zo goedkoop dat het de concurrentieslag met andere modaliteiten bijna altijd wint en de vraag naar deze goedkope vliegtickets blijft stijgen. Wij vinden het belangrijk dat er daarom iets verandert in de fundamentele omgang met luchtvaart in zijn algemeenheid, maar ook dat er duidelijke milieugrenzen gesteld én gehandhaafd worden als het gaat om individuele luchthavens (in Zuid-Holland gaat het hierbij om Rotterdam The Hague Airport). Groei en een vergroting van de geluidsruimte zijn dan ook voor ons niet bespreekbaar.

Op het gebied van verkeer en vervoer richt onze inzet zich in ieder geval op de volgende zaken:

- In gebiedsprocessen pleiten we voor duurzame mobiliteit die niet ten koste gaat van milieu, natuur, landschap en klimaat. We richten ons dan ook op een integrale benadering waarbij oplossingen voor het ene vraagstuk niet een andere opgave vergroten. Bereikbaarheid is belangrijk, maar we verzetten ons tegen ontwikkelingen die eraan bijdragen dat Zuid-Holland een provincie wordt waar je overal prima kunt komen, maar de plekken waar het fijn is om te zijn steeds schaarser worden.

- We proberen voldoende middelen te vinden om actief de belangen te behartigen van natuur, milieu en landschap in concrete besluitvormingsprocessen rond bereikbaarheid met een bovenlokale of regionale betekenis zoals de planvorming rond de verbreding van de A4 Midden-Delfland.

- We leveren, in afstemming met andere Natuur- en Milieufederaties en landelijke partners, actief inbreng in de processen rond de totstandkoming van de luchtvaartnota en de herindeling van het luchtruim van het ministerie van I&W. We richten ons hierbij op wat dit landelijke beleid gaat betekenen voor Zuid-Holland en de kwaliteit van de leefomgeving in relatie tot RTHA.

- Door deelname aan de CRO-RTHA zijn we aangesloten bij de ontwikkelingen rond deze luchthaven en behartigen we hierbij de belangen van natuur, milieu en leefomgevingskwaliteit. We kijken daarbij ook kritisch naar de balans tussen de toegevoegde (maatschappelijke en economische) waarde van de luchthaven en de effecten op de omgeving. Slechts het voornamelijk aanbieden van goedkope vakantievluchten weegt niet op tegen de grote overlast die de omgeving ervaart. Overlast moet dus verminderen én alle sturingsmogelijkheden moeten aangewend worden om de maatschappelijke meerwaarde van de luchthaven te verbeteren.

- Wat het MIRT project ‘Corridor Rotterdam – Antwerpen’ betreft, pleiten we voor een integrale benadering waarbij tot duurzame oplossingen gekomen wordt. Dat betekent dus niet nog meer asfalt, maar inzetten op duurzame modaliteiten in combinatie met het versterken van natuur en landschap in dit gebied.

DUURZAME HAVEN

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

klimaat & energie | natuur & landschap | circulaire economie | duurzame landbouw | verkeer en vervoer | duurzame haven

Wij onderschrijven de ambities van het Havenbedrijf Rotterdam om in 2030 koploper te zijn op het gebied van efficiëntie en duurzaamheid. Als onafhankelijke NGO vinden wij het belangrijk om de transitie in de Rotterdamse haven vanuit verschillende invalshoeken kritisch te blijven volgen.

De Rotterdamse haven en de industriële ontwikkeling in relatie tot mens en natuur, staat al vanaf de jaren '70 centraal voor de NMZH en haar natuur- en milieunetwerk. Dit geeft ons naast relevant inzicht en kennis ook input voor de projecten in de Rotterdamse haven waar wij bij betrokken zijn, evenals voor onze rol als adviseur en belangenbehartiger bij de brede transitieopgave. Daarnaast kan de dialoog met de samenleving de transitie waar Rotterdam voor staat versterken en voorzien van meer draagvlak.

In zijn algemeenheid streeft de NMZH naar een duurzame energie- en grondstoffenvoorziening voor haven en industrie, waarbij wij rekening houden met de mondiale productie- en logistieke ketens. Ons streven is een haven met een lage energiebehoefte, een lage fossiele input, een hoge inzet van hernieuwbare bronnen (duurzame biomassa, zon, wind, water) in combinatie met een effectieve inzet op het verbeteren van de biodiversiteit, de kwaliteit van de leefomgeving en gezondheid van mensen. Ook op het gebied van het transport van goederen van- en naar de haven liggen er opgaven wat verduurzaming betreft. Door te investeren in elektrisch transport via trein en binnenvaart en transport via pijpleidingen (modal shift) kan grote winst geboekt worden.

We realiseren ons dat een volledig duurzame haven niet van de ene op de andere dag gerealiseerd kan worden en dat tussenoplossingen nodig zijn om het einddoel te bereiken. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan blauwe waterstof als tussenstap naar groene waterstof of het afvangen, opslaan en benutten van CO_2 (CCU) als tussenstap naar hernieuwbare energiebronnen. Daarbij is het van belang dat zo'n tussenstap geen belemmering of vertraging betekent voor het toewerken naar een definitieve oplossing. Het is daarom belangrijk om kennis bij elkaar te brengen om zicht te krijgen op de volledige effecten van tussenoplossingen.

De uitvoering van de Havenvisie 2030 is in volle gang. De NMZH spant zich in om als maatschappelijk partner een rol te blijven spelen in de uitvoering en het borgen en monitoren van de gemaakte afspraken, waar nodig met verbindingen naar het achterland (Zuidwestelijke Delta en Vlaams-Nederlandse Delta) en andere beleidsopgaven (leefomgevingskwaliteit, zoetwater en waterveiligheid). Daarvoor zal de NMZH haar bilaterale contacten met het Havenbedrijf Rotterdam, gemeente Rotterdam en bedrijven gebruiken maar ook specifieke overleggen over een duurzame haven. Indien nodig organiseert de NMZH expertmeetings om met deskundigen onderwerpen verder uit te diepen en kennis te bundelen om tot een gerichte inzet te komen of om alternatieven te ontwikkelen.

Concreet richt onze inzet in relatie tot een duurzame haven zich in ieder geval op het volgende:

- We nemen deel aan diverse overlegstructuren met het Havenbedrijf Rotterdam en over de ontwikkelingen die samenhangen met het havengebied. Voorbeelden hiervan zijn de duurzame dialoog met betrekking tot de uitvoering van de Havenvisie 2030, de adviesraad op het gebied van biochemie, het proces rond de herziening van de Havenvisie 2030 en de Tafel van Borging, waarin de voortgang van realisatie van de doelen en afspraken die zijn vastgelegd in het convenant dat is afgesloten in het kader van de besluitvorming rond Maasvlakte 2 centraal staan.

- Samen met CE Delft werken we aan een duurzaamheidsbenchmark van West-Europese zeehavens. Om de prestaties op het gebied van duurzaamheid van de Rotterdamse haven goed te kunnen beoordelen is het nodig deze te vergelijken met die van andere zeehavens. Deze benchmark zal blootleggen op welke punten Rotterdam het goed doet, maar ook waar nog verbetering nodig is en waar geleerd kan worden van andere zeehavens.

- We volgen de ontwikkelingen rond de waterstofeconomie waar de Rotterdamse havenondernemers zich op willen richten in het project H-vision kritisch. Waterstof biedt kansen in de energietransitie, maar daarbij is het belangrijk dat uiteindelijk wordt overgegaan op 'groene waterstof'; waterstof geproduceerd met behulp van hernieuwbare energiebronnen. In H-vision wordt echter sterk ingezet op 'blauwe waterstof', waterstof die geproduceerd wordt met behulp van aardgas en waarbij de geproduceerde CO2 wordt afgevangen en opgeslagen (CCS).

- Door het organiseren van expertmeetings of het initiëren van onderzoek houden we zicht op de voortgang van de verduurzaming van de haven en de effecten van tussenoplossingen op de mogelijkheden van het behalen van de uiteindelijke duurzame doelen. Tussenoplossingen mogen er niet voor zorgen dat lange termijn doelen verder uit zicht raken bij projecten zoals CCUS, circulaire hub en H-vision.

- We blijven inzetten op het terugdringen van de stikstofuitstoot vanuit de havenindustrie. Een teveel aan stikstof zorgt voor schade aan natuur. De uitspraak van de Raad van State over de programmatische aanpak stikstof (PAS) in het voorjaar van 2019 heeft duidelijk gemaakt dat het terugdringen van uitstoot noodzakelijk is en er geen voorschot genomen mag worden op toekomstige ontwikkelingen. Wij zien deze uitspraak als een stok achter de deur om werkelijk vaart te maken van intrinsieke verduurzaming van industriële processen.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

ORGANISATIE

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

Organisatiestructuur
Aan het hoofd van onze werkorganisatie staat een directeur-bestuurder die is aangesteld door de Raad van Toezicht. Deze Raad van Toezicht is breed samengesteld met leden vanuit het bedrijfsleven, overheden, kennisclusters en de lokale natuur- en milieunetwerken. Ook is vanuit het Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk een Raad van Aangesloten Organisaties benoemd met leden uit de verschillende Zuid-Hollandse regio's (zuid, Rijnmond, west en oost) met een onafhankelijke voorzitter. Deze Raad van Aangesloten Organisaties kan gevraagd en ongevraagd adviseren en benoemt een deel van de leden van de Raad van Toezicht. Het kantoor van de werkorganisatie is gevestigd in Den Haag, maar onze activiteiten strekken zich uit over heel Zuid-Holland.

Werkorganisatie
Bij de werkorganisatie zijn momenteel acht medewerkers in dienst, waaronder één flexibel in te zetten adviseur. Voor de financiën is een controller ingehuurd die circa een halve dag per week op het kantoor aanwezig is. Het team bestaat uit gemotiveerde en kundige medewerkers die goed op de hoogte zijn van wat er op het gebied van hun werkterrein speelt en er uitstekend in slagen ons netwerk hierbij te betrekken. Rond de kern van vaste medewerkers werken we met een flexibele schil van in te huren deskundigen op project- of programmabasis. Als kleine organisatie zijn we sterk afhankelijk van ons netwerk en onze partners. dus zijn zaken als verbinden, betrouwbaarheid, openheid, transparantie en een goede communicatie erg belangrijk in ons werk. In de periode 2020-2025 voorzien wij geen grote verandering in de omvang van de werkorganisatie. Op project- of programmabasis zullen wij wellicht tijdelijk extra capaciteit kunnen creëren, maar het ziet er niet naar uit dat er in de komende jaren voldoende structurele en langdurige extra inkomstenbronnen zullen zijn die een permanente uitbreiding van de werkorganisatie mogelijk maken. Ook inkrimping van de werkorganisatie zien wij als ongewenst omdat de organisatie die toch al klein is hiermee haar kritische massa zou verliezen en we hiermee niet meer de hele inhoudelijke breedte van onze doelstelling kunnen bedienen.

Competenties en ontwikkeling
De medewerkers van de NMZH zijn bevlogen en gedreven en hebben een ideële verbinding met natuur, milieu en landschap. Deze passie dragen we uit en daarmee inspireren, motiveren en ondersteunen we anderen. Mensen staan aan de basis van ons werk. Samen met mensen willen we een duurzame samenleving vormgeven. We willen verbinden en dichtbij de mensen en hun directe leefomgeving staan. We staan open voor anderen, maken inzichtelijk waar we mee bezig zijn zodat iedereen kan meedenken en meedoen en we hebben oog voor verschillende belangen. We zijn ambitieus en daadkrachtig, omdat we geloven in onze missie. Daadkracht leidt tot een ondernemende houding, lef, zelfbewustzijn en de bereidheid te staan voor onze idealen, kwaliteit en integriteit. We vertalen daadkracht in het zoeken naar invloed en het benutten van onze kennis en netwerken om resultaten te bereiken. Op het gebied van productontwikkeling zijn op dit moment slechts in beperkte mate competenties binnen de organisatie aanwezig. Wanneer de financiën dit toelaten zullen we overwegen om een productontwikkelaar aan te trekken.

We zijn constant op zoek naar creatieve en inspirerende invalshoeken om onze doelen te bereiken: 'out of the box', speels, verrassend en gedurfd. We hebben per definitie een vernieuwende en proactieve houding. We volgen de maatschappelijke ontwikkelingen die ons werkveld raken op de voet en hebben actuele kennis van de zaken waar we mee bezig zijn en betrekken actief ons netwerk om die kennis te delen én te verrijken. Het feit dat we geen basissubsidie van de Provincie Zuid-Holland krijgen vereist ondernemerschap. Het is daarom noodzakelijk dat de teamleden een bijdrage aan de acquisitieopgave leveren om al onze ambities te kunnen blijven financieren.

Klimaatimpact organisatie

Iedereen kan een bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering door zijn eigen CO_2 voetafdruk te beperken. Dit geldt voor individuele personen, maar natuurlijk ook voor bedrijven of organisaties. Als NMZH kunnen wij natuurlijk niet achter blijven in het zetten van stappen richting duurzaamheid. Hoewel we op dit vlak al maatregelen nemen, willen we hier in de komende jaren aanvullende stappen in zetten. We gaan daarom de CO_2-voetafdruk van onze eigen organisatie meten zodat we na kunnen gaan waar verdere winst te behalen valt, we concrete doelen kunnen stellen en we bij een volgende meting kunnen zien of we voldoende vooruitgang hebben geboekt.

Financiën

Sinds 2015 krijgen wij geen boekjaarsubsidie meer van de Provincie Zuid-Holland. In de jaren daarna moest dus blijken of het ons, in aanvulling op onze jaarlijkse bijdrage die wij vanuit de Nationale Postcode Loterij ontvangen, zou lukken om voldoende inkomsten uit andere bronnen te generen om als organisatie te kunnen blijven bestaan. Dit was geen gemakkelijke opgave en vergde nieuwe competenties en vaardigheden van ons als organisatie. Hoewel het in financieel opzicht positief afsluiten van een boekjaar nog steeds een uitdaging is, zijn we er wel in geslaagd om voldoende financiering binnen te halen om de organisatie voort te zetten en is er voldoende perspectief om ook de komende jaren door te blijven gaan.

In de afgelopen jaren zijn veel van onze inkomsten afkomstig geweest van overheden in de vorm van opdrachten of project- en programmasubsidies. Gezien de aard van ons werk en de onafhankelijk die wij nastreven, zal publiek geld ook altijd een belangrijke bron van inkomsten voor ons blijven. Structurele financiering uit het bedrijfsleven kan op gespannen voet staan met onze kernwaarden en vraagt behoedzaam opereren. Toch blijven we zoeken naar nieuwe constructies waarin financiering vanuit private partijen wel hand in hand gaat met onze kernwaarden en doelstellingen, denk hierbij bijvoorbeeld aan de CO_2-bank, maar ook bijvoorbeeld het aanspreken van private vermogensfondsen. Wij zullen creatief op zoek blijven naar een verdere verbreding van onze financiële basis. We zoeken gericht naar mogelijkheden voor cofinanciering van projecten door bedrijven en ondersteuning uit diverse (Europese) fondsen en subsidieregelingen. We kijken daarbij ook gericht naar partnerschappen met andere organisaties om gezamenlijk fondsen aan te kunnen spreken die grotere, langer lopende projecten mogelijk maken. Ook gaan we in de komende jaren proberen om voor specifieke doelen of activiteiten inkomsten te genereren via crowd funding. De jaarlijkse basisopgave voor de

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

komende jaren is een positief financieel resultaat van circa € 30.000. Hiermee kunnen wij onze reserves aanvullen tot ongeveer € 500.0000 zodat we voldoende buffer hebben in het geval van onverwachte financiële tegenvallers en de continuïteit van de organisatie geborgd blijft.

Samenwerking en bundelen van krachten

Zowel bij onze verhuizing van Rotterdam naar Den Haag in 2013 als bij onze verhuizing binnen Den Haag van de Bezuidenhoutseweg naar de Raamweg in 2019 hebben wij verkend of er mogelijkheden waren voor gezamenlijke huisvesting met organisaties die dicht bij onze doelstellingen staan. Hoewel de welwillendheid bij de verschillende organisaties zeker aanwezig was, waren er steeds praktische belemmeringen die ervoor zorgden dat concrete voorstellen strandden. Wij geloven er echter nog steeds in dat het concept van meerdere groene organisaties onder één dak veel voordelen en kansen biedt en wij blijven dus alert op kansen hiervoor. De relatief beperkte opzegtermijn van ons huidige huurcontract maakt het mogelijk om eventuele synergiekansen die zich voordoen ook te benutten.

TRENDS ▶
WERKWIJZE ▶
PRIORITEITEN ▶

Totaal meerjaren begroting 2020 - 2025

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Subsidies en bijdragen						
Project- en programmasubsidies	220.000	230.000	235.000	235.000	241.000	245.000
NPL bijdrage (via NMF)	135.000	135.000	135.000	135.000	135.000	135.000
Overige bijdragen	330.000	330.000	331.000	337.000	340.000	344.000
Overige baten	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Interest	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal	**689.000**	**699.000**	**705.000**	**711.000**	**720.000**	**728.000**
Directe projectkosten						
Personeelskosten	475.000	480.000	485.000	490.000	495.000	500.000
Inhuur derden	30.000	25.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Reis- en verblijfkosten	5.000	5.500	6.000	6.500	7.000	7.500
Voorlichting en presentatie	1.000	1.500	2.000	2.000	2.500	2.500
Overige kosten	5.000	5.250	5.500	5.500	6.000	6.500
Totaal	**516.000**	**517.250**	**518.500**	**524.000**	**530.500**	**536.500**
Indirect kosten						
Reis- en verblijfkosten	2.500	2.500	3.000	3.000	3.500	3.500
Voorlichting en presentatie	5.000	7.000	7.000	8.000	8.000	9.000
Huisvesting	47.000	47.000	48.000	48.000	48.000	48.000
Kantoorkosten	45.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Bestuurskosten	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Administratie- en advieskosten	40.000	42.000	45.000	45.000	47.000	48.000
Financieringskosten	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal	**142.500**	**151.500**	**156.000**	**157.000**	**159.500**	**161.500**
Exploitatieresultaat	**30.500**	**30.250**	**30.500**	**30.000**	**30.000**	**30.000**

N.B. Deze begroting geeft onze financiële ambitie weer. Omdat het niet mogelijk is om alle acquisitiekansen nu al voor de komende jaren te voorzien kan de werkelijke financiële realisatie dus afwijken van deze begroting. Wij maken jaarbegrotingen waarin de meest actuele financiële vooruitzichten verwerkt worden.

Colofon
Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland
Raamweg 1a
2596 HL Den Haag
info@milieufederatie.nl
www.milieufederatie.nl

Tekst: Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland

Foto's:
Anne Marie van Dam
Astrid Kant
Susanne Kuijpers
Saxifraga-Joerg Mager
Pixabay

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen
op voorwaarde van bronvermelding.

November 2019

Wij worden gesteund door
NATIONALE POSTCODE LOTERIJ
Algemeen Nut Beogende Instelling ANBI
CBF KEUR VOOR GOEDE DOELEN
de natuur en milieufederaties